

Лекція №3:

ФІТОТЕРАПІЯ ПРИ ГОСТРИХ РЕСПІРАТОРНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ.

АКТУАЛЬНІСТЬ

ГРВІ
займають
I місце
У структурі
захворюваності
вірусними інфекціями

Кожен дорослий
переносить 2-3 епізоду
ГРВІ на рік

Кожна дитина
переносить 5-8 епізодів
ГРВІ на рік

Фітотерапія може бути застосована в якості етіотропного, патогенетичного, симптоматичного методів лікування, а також для підвищення ефективності та безпеки фармакотерапії, зокрема при гострих респіраторних захворюваннях для відновлення захисних бар'єрів верхніх дихальних шляхів, мукоциліарного транспорту в бронхах, імунокорекції, як жарознижувальна терапія.

Гострі респіраторні захворювання (ГРЗ) – збірна група захворювань, спричинених широким спектром інфекційних збудників і поєднаних спільними особливостями епідеміології та патогенезу ураження дихальних шляхів, розвитком респіраторного синдрому і загальних інтоксикаційних проявів різного ступеня. При ГРЗ респіраторний синдром, на відміну від багатьох інфекційних (кір, краснуха, ротовірусний гастроентерит тощо) та неінфекційних хвороб (хронічний фарингіт курців, поліпозна риносинусопатія, алергічний ларингіт тощо), за яких ураження дихальних шляхів є лише однією з багатьох ознак клінічної картини, завжди є провідним. ГРЗ – збірне поняття, що включає респіраторні хвороби вірусного та бактерійного походження, в тому числі й такі, що проявляються синдромом локального ураження дихальних шляхів – ларингіт, тонзиліт, фарингіт, бронхіт тощо.

СИНДРОМ ГОСТРОГО ЗАПАЛЕННЯ СЛИЗОВИХ ОБОЛОНОК ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ

ГОСТРЕ РЕСПІРАТОРНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ (ГРЗ) – загальна назва клінічно схожих гострих інфекційних захворювань, з повітрянно-крапельним механізмом передачі, які характеризуються запаленням слизових оболонок дихальних шляхів та інтоксикацією.

Термін ГРЗ використовується тільки до встановлення етіологічного діагнозу!

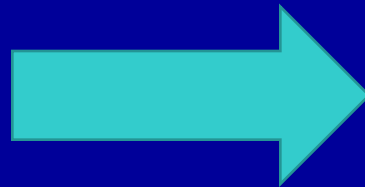
ВІРУСНІ

- грип
- парагрип
- аденовірусна інфекція
- респіраторно-синцитіальна інфекція
- риновірусна інфекція
- герпетичні респіраторні інфекція
- коронавірусні респіраторні інфекція

БАКТЕРІАЛЬНІ

- менінгококковий назофарингіт
- бактеріальні ринофарингіти (стрептококкові, стафілококкові)

РИНІТ — запалення слизової оболонки носа, яке суб'єктивно проявляється у закладеності носових ходів та затрудненні при диханні через ніс, чханні, виділень з носа.

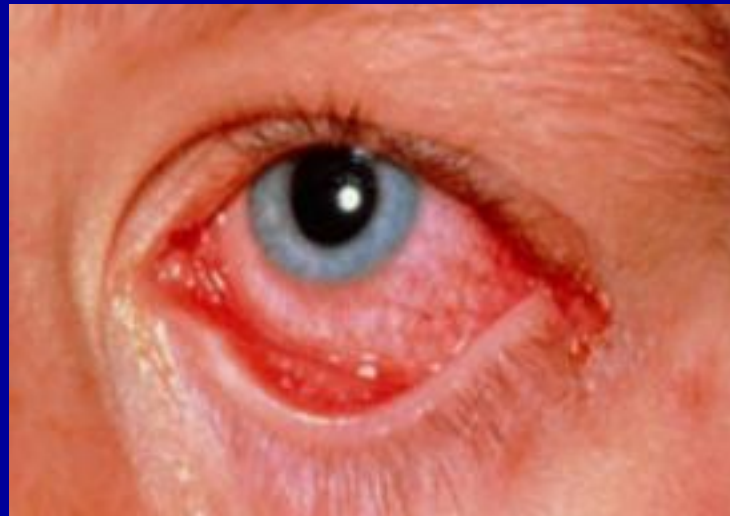

Об'єктивно:

- водянисті, слизисті, слизисто-гнійні виділення
- слизиста оболонка носу набрякла, гіперемована

КОН'ЮКТИВІТ – запалення слизової оболонки ока

СКЛЕРИТ – гостре запалення глибинних шарів білкової оболонки ока

Симптоматика:

- гіперемія та набряк
- подразнення та сльозотеча
- світобоязнь,
- слизисті виділення

ФАРИНГІТ – запалення слизової оболонки глотки, суб`єктивно проявляється відчуттям першіння у горлі, помірними болями при ковтанні

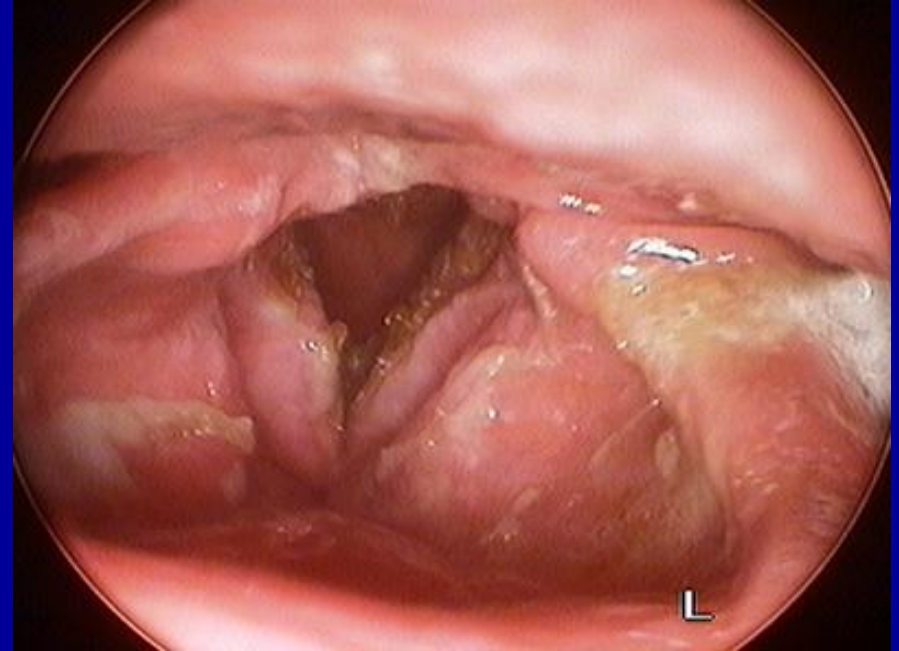
ОБ`ЄКТИВНО:

- набряк та гіперемія слизової оболонки глотки
- гіперплазія лімфоїдних фолікулів задньої стінки глотки
- зернистість м`якого піднебіння
- слизисті, слизисто-гнійні виділення

ЛАРИНГІТ – запалення слизової оболонки гортані, суб`єктивно проявляється відчуттям першіння, саднення в горлі, змінами голосу (хриплий, беззвучний), «лаючим» кашлем

Ларингіт (Воспаління гортани)

ОБ`ЄКТИВНО ПРИ ЛАРИНГОСКОПІЇ:

- набрят та гіперемія слизової оболонки гортані
- потовщення та гіперемія голосових зв`язок
- слизисті та слизисто-гнійні накладення

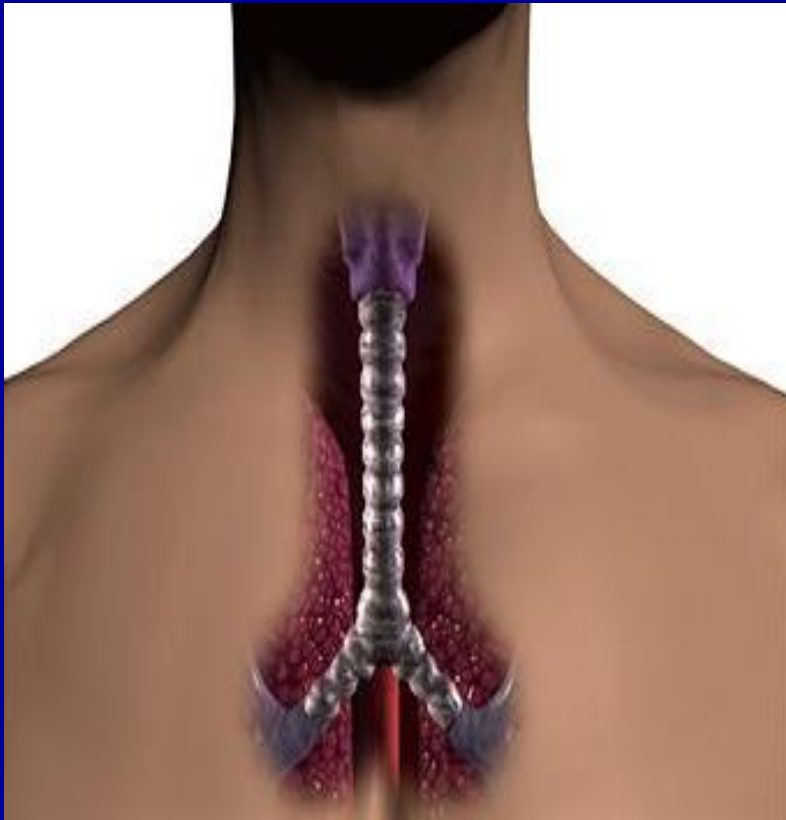
ТОНЗИЛІТ – гостре запалення лімфатичного глоточного кільця, частіше піднебінних мигдаликів, яке супроводжується боллю у горлі при ковтанні

ОБ`ЄКТИВНО:

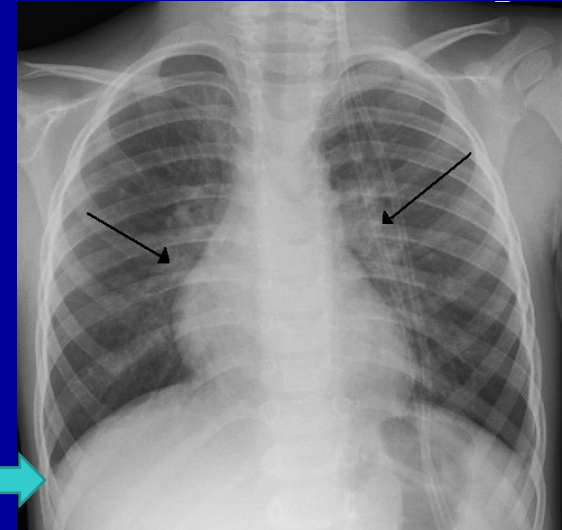
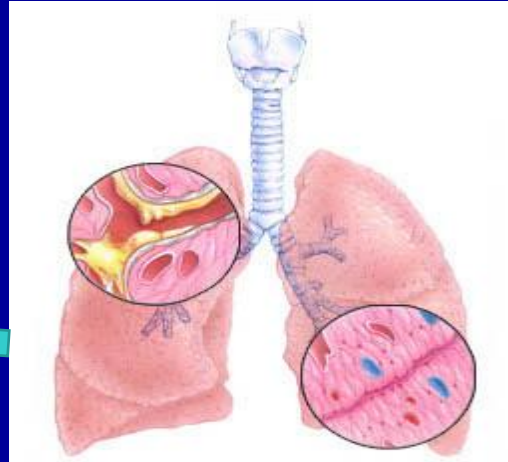
- збільшення мигдаликів у розмірах
- гіперемія слизової мигдаликів
- може бути слизово-гнійний ексудат

ТРАХЕЇТ – запалення слизистої оболонки трахеї, яке супроводжується відчуттям саднення за грудиною

Макропрепарат трахеї
(аутопсійний матеріал
померлого від грипу)

БРОНХІТ и БРОНХІОЛІТ – розглядається як компонент ГРЗ,
якщо вони поєднуються з ураженням верхніх відділів
респіраторного тракту

Гострий бронхіт:

- набряк слизової оболонки бронхів, скупчення мокроти
- кашель з виділенням слизової чи слизисто-гнійної мокроти
- аускультативно сухі чи вологі хрипи

Гострий бронхіоліт:

- тяжка форма гострого бронхіту з залученням у процес бронхіол
- більш виражені симптоми інтоксикації
- болісний кашель з мізерною мокротою
- ознаки дихальної недостатності

Загальні принципи патогенетичної та симптоматичної ГРЗ:

- Постільний режим.
- Жарознижуючі препарати (ібупрофен, парацетамол). *Не використовувати аспірин!*
- Антігістамінні препарати.
- При болях у горлі: місцево антисептичні засоби без подразнюючого ефекту.
- При закладеності носа: судозвужуючі препарати.
- При кашлі: відхаркувальні та муколітичні препарати. *Не треба використовувати препарати, які пригнічують кашльовий рефлекс (які мають у складі кодеїн)!*
- Слід зазначити, що етіотропне лікування ГРЗ залежить від ступеню важкості хворого.

Фітотерапія проводиться за такими напрямками:

I. Відновлення захисних бар'єрів ВДШ і дренажної функції бронхів.

Небажане вживання адрено- або симпатоміметиків (наприклад, ефедрину), оскільки навіть одноразове їх використання порушує кровопостачання слизової оболонки. Це погіршує функцію захисних бар'єрів, а при регулярному вживанні викликає атрофію війчатого епітелію і сприяє хронізації запального процесу.

Доцільне призначення інгаляцій, лікарських рослинних засобів, які підсилюють утворення і виділення захисного секрету:

- 1) ефірні олії: геранієва, камфорна, лавандова, м'ятна; олія ялиці, сосни, чебрецю, кмину, евкаліпту тощо;
- 2) водні витяги з ЛРС, що містить ефірні олії і фітонциди: настої берези бруньок та тополі, трави багна звичайного, вересу, материнки, чебрецю; листя м'яти, меліси, евкаліпту, шавлії, тощо; відвари кореневищ лепехи, кореневищ із коренями омани, плодів коріандру, фенхеля та ін.;
- 3) соки цибулі, часнику. Можна застосовувати також мед і прополіс.

Для посилення виділення секрету, що утворився, можна закапувати в ніс соки алое, каланхое, буряка, трави чистецю буквицвітного (розведення в 10–20 разів). Дренажну функцію бронхів відновлює ЛРС, що має відхаркувальну дію (лепехи кореневища, алтеї лікарської корені, анісу плоди, вероніки лікарської трава, оману кореневища з корінням, материнки трава, дивини густоквіткової квітки, підбілу звичайного листя, медунки лікарської трава, первоцвіту весняного кореневища з корінням, синюхи блакитної кореневища з корінням, солодки голої коріння, термопсису ланцетовидного трава, чебреця звичайного трава і чебреця повзучого трава, фіалки триколірної трава і ін.); муколітики (алтеї лікарської корені, сухоцвіту багрового трава, валеріани корені, китяток корені, вероніки лікарської трава, буркуну лікарського трава, гісопу лікарського трава, льону насіння, мох ісландський, сосни бруньки і ін.).

II. Боротьба з інфекцією. Успіх лікування залежить від правильного вибору засобів, до яких чутливий збудник інфекційного захворювання.

Особливості фітотерапевтичного підходу:

1) При ГРЗ важливе поєднане вживання ЛРС із протимікробними і противірусними властивостями.

Противірусні властивості виявлено у лепехи кореневища, герані криваво–червоної трава, материнки звичайної трава, перстачу прямостоячого кореневища, цибулі городньої цибулини, малини звичайної плоди, меліси лікарської листя, шавлії лікарської листя, часнику городнього цибулини, евкалипту кулястого листя та інших видів евкалипту.

2) Доцільно комбінувати рослини з різними діючими речовинами, що дає можливість досягти не лише дієвого антибактеріального ефекту, а й запобігає розвитку резистентних штамів.

3) Лікування рекомендується проводити інтенсивно (прийом лікарських засобів кожні 1–2 години), чергуючи в зборах протимікробні компоненти –краще ЛРС із широким спектром дії.

4) Для полоскань, зрошувань і інгаляцій доцільно використовувати витяги з ЛРС, що мають протизапальну дію (квітки волошки, липи; коріння оману; плоди малини; трава деревію, коріння алтея, солодки; квітки коров'яку, липи; листя мати-й-мачухи і ін.).

III. Корекція протиінфекційного імунітету.

- 1) ЛРС, містить біологічно активні сполуки (БАС) – індуктори синтезу інтерферону: підбілу звичайного листя, подорожника великого листя, цетрарія ісландська.
- 2) ЛРС, містить БАС, які активують фагоцитарну активність макрофагів: арніки квітки, ласкавця багатожильчастого трава, астрагалу солодколистого трава, кропиви листя.
- 3) ЛРС, що містить кремнійорганічні кислоти, які стимулюють утворення інтерлейкіну І: споришу звичайного трава, париля звичайного трава, хвоща польового трава, кропиви листя, хмелю шишки, пирію повзучого кореневища, тощо.
- 4) ЛРС, що містить і концентрує цинк і є стимуляторами місцевого імунітету: анісу плоди, арніки квітки, бобівника трилистого листя, берези листя, шавлії листя, споришу звичайного трава, золотушника канадського трава, кукурудзи стовпчики з приймочками та ін. На етапі одужання рекомендується вживання адаптогенів (при лихоманці вони протипоказані).

Патогенетична терапія включає вживання протизапальних і антигіпоксичних засобів, тому в рослинні збори має входити така ЛРС: берези листя, кропиви листя, шавлії листя, нагідок квітки, ромашки квітки, липи квітки, череди трава, хвоща стебла та ін.

Симптоматична терапія направлена на зниження температури, усунення головного болю, нормалізацію загального самопочуття. Жарознижуючі засоби приймаються лише при температурі вище 38° С. Досить поширене серед хворих використання немедикаментозних засобів, що викликають збільшення тепловіддачі – обтирання гарячою водою з додаванням спирту або оцту, холодні обтирання та вживання рослинних засобів, що мають жарознижуючі та потогінні властивості – берези листя, брусниці листя, підбілу звичайного листя, малини плоди, волошки квітки, липи квітки, ромашки квітки, череди трава, журавлини плоди. Потрібно також вводити в збір ЛРС, багату на вміст вітамінів.

Відволікаючу терапію починають на 3–4 день: гірчичні і медові обгортання, розтирання і компреси з ефірними оліями.

Висновок. Таким чином, фітотерапія може бути застосована в якості етіотропного, патогенетичного, симптоматичного методів лікування, а також для підвищення ефективності та безпеки фармакотерапії.